

SANKČNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE

RADKA DRULÁKOVÁ, ZUZANA TRÁVNÍČKOVÁ, ŠTĚPÁNKA ZEMANOVÁ

Fakulta mezinárodních vztahů/Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka,

Vysoká škola ekonomická v Praze

Abstrakt

Restriktivní opatření (sankce) představují významný nástroj zahraniční politiky. Některé státy ukládají sankce jednostranně, jiné – jako například Česká republika - se pouze zapojují do mnohostranných sankčních režimů, vyhlášených OSN nebo EU. Příspěvek shrnuje dosavadní vývoj sankční politiky EU. Sleduje používání jednotlivých typů omezujících opatření (obchodní, finanční sankce, zbrojní embargo, diplomatické sankce, omezení pohybu). Na případě lidských práv ukazuje praktické využití omezujících opatření.

Klíčová slova

Evropská unie, sankce, lidská práva

Abstract

Restrictive measures (sanctions) represent an important foreign policy instrument. Some states apply unilateral sanctions, others (e.g. the Czech Republic) take part only in multilateral sanctions regimes, authorized by the United Nations or the European Union. The paper describes existing development of EU sanction politics. It regards the use of particular kinds of restrictive measures (trade, financial sanctions, arms embargoes, diplomatic sanctions, travel restrictions). Further it shows the usage of restrictive measures in practice in connection with human rights enforcing.

Key words

European Union, sanctions, human rights

Úvod

Evropská unie (EU) v současnosti používá sankce jako nástroj společné hospodářské politiky (jde obvykle o výjimku ze zásad společného trhu) a jako nástroj společné zahraniční politiky. Obojí je důkazem pokročilosti evropského integračního procesu, neboť používání sankcí bývá spojováno spíše s tzv. *hard powers* než s tzv. *soft powers*. Příspěvek v úvodní části

dokumentuje cesty, jakými se sankční politika k unijním politikám dostala. V textu je reflektována i rozmanitost nástrojů sankčních mechanismů, které jsou uplatňovány jako zbrojní embarga, ekonomické sankce či diplomatické sankce. Každý z nástrojů sankční politiky má své specifické cíle, přičemž příspěvek akcentuje především zajištění respektování lidských práv, které patří k nejdiskutovanějším.

Etablování sankční politiky v Evropské unii

Sankční politika je v Evropské unii (EU), respektive Evropských společenstvích, přítomna už od samých počátků integrace, i když ne v podobě, v jaké ji známe dnes. V zakládajících smlouvách (1957) se objevuje výjimka ze zásad vnitřního trhu Společenství, které „... nezabraňují zákazům ani omezením dovozu, vývozu nebo tranzitu, které jsou odůvodněny požadavky veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti, ochrany zdraví a života lidí, živočichů a rostlin, ochrany národního kulturního pokladu umělecké, historické nebo archeologické hodnoty, nebo ochrany průmyslového a obchodního vlastnictví. Tyto zákazy nebo omezení nesmějí být prostředkem svévolné diskriminace ani skrytého omezení obchodu.”¹ V praxi to znamenalo, že až do konce 70. let 20. století Společenství vlastní sankce neuvalovalo a v podstatě pouze provádělo sankční omezení uvalovaná Organizací spojených národů (OSN), vždy jako výjimku ze zásad vnitřního trhu.

Evropská společenství vypracovala postupy pro uplatňování sankcí až v rámci tzv. Evropské politické spolupráce (1970). Jejím základem byl závazek států Společenství vytvářet a formulovat evropskou zahraniční politiku, nicméně nestanovovala žádné závazné postupy a představovala spíše platformu pro diskuze bez častější shody mezi členskými státy. To se potvrdilo i v v záležitostech týkajících se sankcí, neboť členské státy byly často názorově rozděleny. Nepřekvapuje proto, že Společenství poprvé automomně uvalila sankce až v roce 1981.²

Další rozvoj v používání sankcí nastartovalo přijetí Jednotného evropského aktu (1987), který integroval Evropskou politickou spolupráci do politicko-právních struktur Evropských

---

¹ Článek 13 Protokolu o zboží pocházejícím a dováženém z určitých zemí, které v některém členském státě podléhá zvláštnímu dovoznímu režimu, který byl připojen ke Smlouvě o založení EHS (1957).

² Vůči Sovětskému svazu kvůli událostem v Polsku, tyto sankce nadto nebyly nijak specifikované. V tomtéž roce byla také přijata tzv. Londýnská zpráva upřesňující zahraničně-politické aktivity Společenství, která položila subtilnější základ i pro možnost formulovat společnou sankční politiku.

společenství. V konečném důsledku to znamenalo zapojení orgánů Společenství do sankční politiky, mj. odpovědnost Komise za implementaci jak společných sankcí, tak sankcí OSN. Z tabulky 1 je patrné, že sankce začaly být v období 80. a 90. let 20. století používány častěji a staly se viditelným projevem shody členských států v podobě společných akcí (nejčastěji používaným nástrojem se v tomto období stala zbrojní embarga).

Tabulka 1: Přehled sankcí uvalených Evropským společenstvím do vstupu Maastrichtské smlouvy v platnost

Cíl (země)	Datum uvalení sankcí	Datum ukončení sankcí	Důvody uvalení sankcí	Typy uplatněných sankcí
SSSR	leden 1982	nejasné (1982)	Intervence v Polsku	částečné obchodní embargo
Argentina	duben 1982	červen 1982	konflikt s Velkou Británií	zbrojní embargo, obchodní embargo
Írán	březen 1984	červen 1985	konflikt s Irákem	zbrojní embargo – chemické zbraně
Irák	březen 1984	červen 1985	konflikt s Iránem	zbrojní embargo – chemické zbraně
Jižní Afrika	červenec 1985	květen 1994	porušování lidských práv	zbrojní embargo, částečné obchodní embargo
Libye	leden 1986	listopad 1994	terorismus	zbrojní embargo, omezení pohybu, diplomatické sankce
Sýrie	listopad 1986	listopad 1994	terorismus	zbrojní embargo
Čína	červen 1989	dosud	porušování lidských práv	zbrojní embargo
Myanmar / Barma	červenec 1990	dosud	porušování lidských práv	zbrojní embargo, omezení pohybu, finanční sankce, částečné obchodní embargo
Irák	srpen 1990	dosud	konflikt s Kuvajtem	zbrojní embargo
Jugoslávie	červenec 1991	dosud	vnitrostátní konflikt, porušování lidských práv	zbrojní embargo, omezení pohybu, finanční sankce, částečné obchodní embargo, zákaz přeletu
Slovinsko	červenec 1991	srpen 1998	vnitrostátní konflikt	zbrojní embargo
Chorvatsko	červenec 1991	listopad 2000	vnitrostátní konflikt	zbrojní embargo
Makedonie	červenec 1991	listopad 2000	vnitrostátní konflikt	zbrojní embargo
Bosna a Hercegovina	červenec 1991	dosud	vnitrostátní konflikt	zbrojní embargo
Ázerbajdžán	únor 1992	dosud	vnitrostátní konflikt	zbrojní embargo
Arménie	únor 1992	dosud	vnitrostátní konflikt	zbrojní embargo

Zdroj: Kreutz (2008): str. 17 – 19

Restriktivní opatření ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice EU

Rozvoj sankční politiky EU umožnila Maastrichtská smlouva (1993), která institucionalizovala spolupráci členských států v záležitostech zahraniční a bezpečnostní

politiky. Tato spolupráce získala podobu tzv. druhého pilíře, který formalizoval mimo jiné i podobu rozhodovacích procedur při uplatňování sankčních mechanismů. Sankce mají být podle článku 15 SEU³ přijímány jako společný postoj, který napomáhá členským státům vymezit přístup ke konkrétním záležitostem. Rozhodnutí o společných postojích přijímá Rada jednomyslně,⁴ přičemž odpovědnost za implementaci těchto sankcí (zbrojní embarga, cestovní restrikce) leží na jednotlivých členských státech. EU definuje sankce jako nástroje diplomatické nebo hospodářské povahy, jejichž účelem je dosažení změny v činnostech nebo politikách porušujících mezinárodní právo či lidská práva nebo politikách nerespektujících právní stát či demokratické zásady.⁵

Je však třeba odlišit sankce přijímané v rámci společné bezpečnostní a zahraniční politiky a sankce, které mají hospodářskou povahu anebo znamenají finanční omezení. Takové nástroje patří do prvního pilíře a jsou přijímány v Radě⁶ obvykle kvalifikovanou většinou jako nařízení a na návrh Komise. Odpovědnost za implementaci takto přijímaných opatření leží na Komisi, protože jde o záležitosti spojené s vnitřním trhem. Právním základem sankční politiky je tedy jak společná zahraniční a bezpečnostní politika (tj. společný postoj), tak sekundární komunitární legislativa (nařízení). EU pochopitelně i nadále provádí sankce přijaté v rámci OSN (a OBSE), může je přitom aplikovat i přísněji.

EU uplatňuje sankce (restriktivní opatření)⁷ nejenom vůči státům, ale rovněž vůči skupinám (organizacím) či dokonce jednotlivcům. Děje se tak v souladu s posledními trendy sankčních politik, kterými jsou jednak převažující multilaterální sankce a jednak tzv. *inteligentní* sankce (smart sanctions). Tento typ sankcí totiž umožní lépe zacílit na subjekt, jehož změna chování je požadována a současně minimalizovat negativní dopady sankcí na civilní obyvatelstvo. Škála přijímaných sankcí je z těchto důvodů rozmanitá: EU může zmrazit aktiva, uvalit zbrojní embargo, uvalit finanční omezení atd. Stále platí, že zbrojní embarga jsou uvalována

---

³ “Rada přijímá společné postoje. Společné postoje vymezují přístup Unie ke konkrétní záležitosti geografické nebo tématické povahy. Členské státy zajistí, aby jejich národní politiky byly v souladu se společnými postoji.“ (Článek 15 SEU).

⁴ To, že se přítomní nebo zastoupení členové zdrží hlasování, nebrání přijetí těchto rozhodnutí. (Článek 23 SEU)

⁵ *Sankce (společná zahraniční a bezpečnostní politika)*. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/index_cs_2006.pdf [29.1.08] Konkrétně vymezené cíle viz článek 11 SEU.

⁶ V roce 2004 vznikla v rámci Rady skupina RELEX/Sanctions, která má ve své agendě mnoho aktivit spojených s prováděním a hodnocením sankcí (např. sběr a výměnu informací, asistence při hodnocení výsledků atd.).

⁷ V EU jsou používány oba termíny (viz *Restrictive Measures (Sanctions) in the framework of the CFSP*).

Dostupné z: www.abgs.fov.tr/tarama/tarama_files/31/SC31EXP_Restrictive%20measures.pdf nebo *Sanctions or restrictive measures in force (measures adopted in the framework of the CFSP)*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/measures.htm

nejčastěji, nicméně na významu nabyly i ekonomické sankce, neboť ekonomické aspekty bezpečnosti hrají v evropské integrační agendě významnou roli (podrobněji viz Kreutz 2005).

Kromě ekonomických sankcí a zbrojních embarg patří do společné evropské zahraniční politiky i restriktivní opatření v oblasti diplomatického práva a omezení pohybu (cestovní omezení).⁸ EU používá opatření diplomatické povahy jen zřídka.⁹ Opatření zakládající se na diplomatickém právu byla vyhlášena v roce 1996 proti Barmě a v roce 2003 proti Kubě. Sankce proti Barmě/Myanmaru byly uvaleny v roce 1990, v roce 1996 pak formou společného postoje,¹⁰ a s modifikacemi (a ve formě nařízení) platí dodnes. V současné době zahrnují kromě obchodních, finančních a zbrojních sankcí také zákaz vydávání víz (vstupních i tranzitních) členům vojenského režimu, členům vlády, vysokým vojenským a policejním představitelům a jejich rodinným příslušníkům, vysokým úředníkům ministerstva turistiky (EU vydala seznam osob na které se tento zákaz vztahuje) a zákaz návštěv ze zemí EU na nejvyšší vládní úrovni a na úrovni vysokých vládních úředníků.¹¹

Pokud donucující stát ukládá obchodní a finanční sankce, musí tak činit s přihlédnutím ke skutečnosti, že jeho rozhodnutí zasáhne velké množství podnikatelů i soukromých osob. Ekonomické sankce musí být vyhlášeny ve stanovené formě, aby se staly závaznými a donucující stát mohl jejich provádění kontrolovat (případně trestat porušitele). Rozhodnutí o diplomatických sankcích přináší důsledky především pro stát samotný, může být tedy přijato rychleji. Diplomatické sankce jsou také samy o sobě dostatečně *inteligentní*; donucující stát přitom není při jejich ukládání vázán jakýmikoliv podmínkami nebo okolnostmi a může je použít zcela volně. Na druhé straně, diplomatické sankce působí na donucovaný stát spíše morálně, a i když je jejich použití jednoduché, musí donucující stát vždy zvážit, jaký bude mít tento jeho krok smysl.

---

⁸ Skupina diplomatických sankcí zahrnuje celou řadu opatření, která směřují do oblasti diplomatických, konzulárních a jiných oficiálních styků mezi státy. Východiskem pro jednotlivá opatření jsou závazné mezinárodní smlouvy, kodifikující obyčejové právo a platné ve většině zemí světa: Vídeňská úmluva o diplomatických stycích z roku 1961 (Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 157/1964 Sb. ze dne 10.6.1964) a Vídeňská úmluva o konzulárních stycích z roku 1963 (Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 32/1969 Sb. ze dne 12.2.1969).

⁹ Zcela nestandardním případem (nad rámec společné sankční politiky, která směřuje proti třetím státům) bylo použití diplomatických sankcí proti členskému státu – Rakousku – v roce 2000. Blíže viz: Bantekas I.: *Austria, the European Union and Article 2(7) of the UN Charter*. ASIL Insights, February 2000 (online) <http://www.asil.org/insights/insigh40.htm> 4.4.2008; Happold M.: Fourteen against One: The EU Member States' Response to Freedom Party Participation in the Austrian Government, *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 49, No. 4 (Oct., 2000), pp. 953-963

¹⁰ Společný postoj ze dne 28.10.1996 (96/635/CFSP)

¹¹ Nařízení Rady (ES) 194/2008

Hojněji se v evropské praxi můžeme setkat s cestovními restrikcemi. Jejich aplikace dopadá nejen na osoby mimo Unii (jimž je zamezen vstup na území členských států), ale i na subjekty z členských států, proto je nutné, aby byly vyhlášeny v závazné formě. Nástrojem pro jejich uvalení je společný postoj. Opatření je úzce navázáno na vízovou politiku, protože vstupu nežádoucích osob lze nejlépe zabránit neudělením víza. Unie nařízením stanoví, občané kterých států potřebují ke vstupu na území Unie víza¹² a současně (obvykle v rámci společného postoje) je vydán jmenný seznam osob, na které působí zákaz vstupu a kterým nebude vízum, v případě, že o něj požádají, vydáno.

Současná sankční politika EU

Od 90. let 20. století převyšuje počet sankcí uvalených EU sankce, které uplatňuje OSN či OBSE. Nárůst lze přičítat jednak skutečnosti, že sankční politika EU dostala v této době legislativní rámec a jednak EU používá sankce též jako prevenci a nikoliv až ve fázi akutně hrozícího nebezpečí. EU vypracovala od počátku 21. století několik dokumentů k unijní sankční politice. Prvním byl programový dokument z roku 2004 „*Basic Principles on the Use of Restrictive Measures (Sanctions)*“ (Council doc. 10198/1/04),¹³ který se zaměřoval především na politické aspekty této problematiky.

Podle nejnovějších dokumentů EU definuje sankce jako nástroje diplomatické nebo hospodářské povahy, jejichž účelem je dosažení změny v činnostech nebo politikách porušujících mezinárodní právo či lidská práva nebo politikách nerespektujících právní stát či demokratické zásady.¹⁴

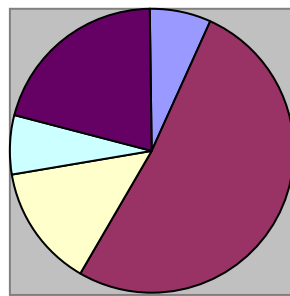
Obrázek 1: Příčiny uvalení sankcí v regionu blízkého sousedství EU

---

¹² Nařízení Rady (ES) č. 539/2001 ze dne 15. března 2001 (nařízení bylo několikrát změněno, naposledy v roce 2006).

¹³ Council doc. 10198/1/04

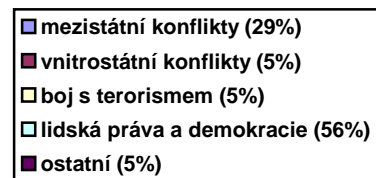
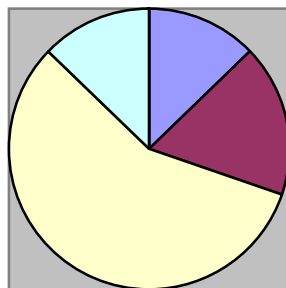
¹⁴ *Sankce (společná zahraniční a bezpečnostní politika)*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/index_cs_2006.pdf [29.1.08]

Zdroj: Kreutz (2005): 20

Příčiny uvalení sankcí Uníí jsou přitom rozdílné, pokud se podíváme na regionální zacílení – v rámci konceptu blízkého sousedství¹⁵ jde především o předcházení konfliktů, zatímco na vzdálenějších teritoriích je hlavním příčinou nerespektování lidských práv (viz obrázek 1 a 2). Z počtu uplatněných sankcí je zřejmé, že EU chce hrát především roli regionálního hráče – na evropský kontinent bylo Uníí uvaleno jedenáct sankcí, na Afriku devět, na Blízký východ čtyři a na Asii rovněž čtyři (Kreutz 2005: 17).

Obrázek 2: Příčiny uvalení sankcí vůči ostatním zemím světa

Zdroj: Kreutz (2005): 20

Respektování lidských práv jako specifický cíl sankční politiky EU

V mezinárodním společenství se EU snaží vystupovat jako aktér, který dbá na dodržování lidských práv nejen v rámci Unie, ale zohledňuje tuto problematiku i ve vztazích s nečlenskými státy. Ochrana lidských práv vně Společenství (podobně jako např. rozvojová politika) nebyla zakládajícími smlouvami předvídána, ve větší míře se nepromítla ani do

¹⁵ Blízké sousedství EU zahrnuje evropské nečlenské státy + Alžírsko, Egypt, Izrael, Palestinskou samosprávu, Jordánsko, Libanon, Libyi, Maroko, Sýrii a Tunisko (podle Kreutz 2005: 19).

navazujících dokumentů. Zaměření na ekonomické otázky s absencí ustanovení o lidských právech bylo příznačné i pro první verze dohod z Lomé.

Při přípravě další Loméské dohody (Lomé II) byla diskutována možnost rozšířit možné reakce Společenství na hrubé porušování lidských práv, avšak nakonec v dohodě reflektována nebyla. Přesto Společenství při slavnostním podpisu deklarovalo, že napříště budou významnou součástí jeho rozvojové politiky a že může přistoupit k adekvátním opatřením v reakci na jejich hrubé porušování. Limity takového postupu však odhalil již na přelomu 70. a 80. let komplikované případy Uruguaye, Středoafriické republiky nebo Surinami.¹⁶

Teprve nové mezinárodněpolitické podmínky otevřely v 90. letech cestu k tomu, aby se standardní součástí obecných dohod uzavíraných Společenstvím s nečlenskými státy¹⁷ staly klauzule o lidských právech. První klauzule tohoto typu spatřila světlo světa v Loméské dohodě IV. Zatímco v tomto případě je třeba její zařazení přičítat především tlaku Společenství, v dohodách s demokratizujícími se zeměmi Latinské Ameriky se tak stalo přímo na žádost rozvojových států hledajících vnější záruky pro stabilizaci nových režimů. Klauzule měly ovšem spíše symbolický význam – lidská práva zde byla označena za základ spolupráce s nečlenskými státy bez specifikace důsledků jejich porušování. Zároveň nešlo o zcela jednotnou praxi. Pokud se nečlenská země zařazení klauzule bránila, v textu obsažena být nemusela, jak ukázala dohoda s Mexikem z roku 1991.

Novou kvalitu získaly klauzule o lidských právech v úpravě vztahů se zeměmi střední a východní Evropy. Společenství se zde jednak mohlo opřít o širší škálu mezinárodněpolitických dokumentů, neboť s těmito zeměmi se nesetkávalo jen na půdě OSN, ale též na platformě ustavující se Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE, dříve KBSE). Zároveň začalo označovat lidská práva v souladu s pravidly mezinárodního práva jako „základní prvky“ příslušných smluvních instrumentů, což mu umožňovalo v případě hrubého porušování lidských práv nečlenským státem instrument zcela nebo

---

¹⁶ Poté co v Surinamu bylo popraveno několik významných představitelů opozice a řada dalších záhadně zmizela, Nizozemí, jako jeden z hlavních donorů poskytujících pomoc zemi její poskytování přerušilo a suspendovalo bilaterální dohodu s odůvodněním, že nadále nebude podporovat represivní režim. Na úrovni Společenství jako celku se však (v souladu s ugandskými pravidly) podobný krok nepodařilo prosadit. Díky tomu vznikl na Společné shromáždění AKT-EHS prostor pro to, aby Surinam nizozemský postup kritizovala a požadovala rychlé obnovení finančních toků. (Baehr 2000, Bartels 2005)

¹⁷ Klauzule se zařazovaly do rámcových dohod. Neobjevovaly se v tzv. sektorových dohodách řešících konkrétní otázky spolupráce v určitých ekonomických odvětvích.

částečně suspendovat. Vlastní text klauzule prošel určitým vývojem od tzv. baltského typu¹⁸ povolujícího okamžité suspendování dohody, pokud dojde k hrubému porušování lidských práv, k bulharskému typu,¹⁹ který vedle možnosti suspendování nabízí i další adekvátní prostředky a před jejich využitím zavádí ještě systém konzultací. Za začátek nového trendu se považuje nová generace úpravy vztahů se zeměmi AKT v dohodě s Cottonou z roku 2000 zahrnující do klauzule rovněž princip dobrého vládnutí, s možným suspendováním, pokud by byl tento princip porušen výraznou korupcí.

Sankce na základě doložek o lidských právech – rozvojová pomoc

Pokud se týče praktického využití klauzulí o lidských právech, EU upřednostňuje aktivaci konzultačních mechanismů a sankční opatření považuje za krajní řešení. Přesto k nim v minulosti přistupovala poměrně často, a to nejen v případech hrubého porušování lidských práv, ale i v reakci na státní převraty, případně zpomalení nebo úplné přerušení demokratizačních procesů (viz tabulka 2).

Tabulka 2: Sankční opatření EU z důvodu porušování lidských práv – příklady 1990 - 2000

Stát	Rok uvalení sankce	Charakter sankce
Súdán	1990	Částečné přerušení rozvojové pomoci
Haití	1991	Úplné přerušení rozvojové pomoci s výjimkou pomoci humanitární
Somálsko	1990 1991	Pozastaveny projekty v oblasti infrastruktury Úplné přerušení rozvojové pomoci
Keňa	1991	Částečné přerušení rozvojové pomoci (zejména programy zaměřené na strukturální změny)
Togo	1991 1992	Přerušení plánování rozvojové pomoci Částečné přerušení rozvojové pomoci
Zair	1992	Úplné přerušení rozvojové pomoci s výjimkou humanitární
Malawi	1992	Částečné přerušení rozvojové pomoci
Guatemala	1993	Přerušení jednání o nových rozvojových programech
Nigérie	1993 1995	Částečné přerušení rozvojové pomoci Úplné přerušení, zachována pouze možnost zahájení programů na podporu lidských práv, demokratizace a boje proti chudobě
Burundi	1993 1996	Úplné přerušení rozvojové pomoci Částečné přerušení rozvojové pomoci
Gambie	1994	Částečné přerušení rozvojové pomoci
Rwanda	1994	Úplné přerušení rozvojové pomoci, v následujícím roce zmírněno – umožněna pomoc v oblasti zdravotnictví a školství, programy na podporu lidských práv
Komory	1995	Zpomalení rozvojové pomoci
Chorvatsko	1995	Přerušení pomoci z programu PHARE
Sierra Leone	1995 1997	Částečné přerušení rozvojové pomoci Úplné přerušení rozvojové pomoci
Bělorusko	1997	Zastavení technické pomoci

¹⁸ Baltský typ klauzule se objevuje v dohodách s pobaltskými státy a s Albánií.

¹⁹ Poprvé použit v dohodách s Bulharskem a Rumunskem.

Kambodža	1997	Přesně nezjištěno
Tádžikistán	1997	Přerušení pomoci z programu TACIS
Guinea Bissau	1999	
Srbsko	1999	Přerušení pomoci z programu PHARE a pomoci na obnovu země
Rusko	2000	Přerušení pomoci z programu TACIS, s výjimkou pomoci určené na podporu demokratizačních procesů a lidských práv

Zpracováno podle: Arts, K. (2000) a Smith, Karen E. (2001): s. 194-195

Přerušení rozvojové pomoci pro porušování lidských práv, případně demokratických principů a dalších základních prvků obsažených v dohodách s nečlenskými státy, může být využito i v kombinaci s dalšími „tradičními“ sankčními mechanismy, a to jak uplatňovanými EU samostatně nebo v rámci realizace sankcí uložených jinými mezinárodními organizacemi. Např. k přerušení rozvojové pomoci Haiti v roce 1991 o tři roky později přibýlo hospodářské embargo, jímž EU prováděla rezoluci Rady bezpečnosti OSN. Sankce vůči Sierře Leone doplnila EU z popudu OSN koncem roku 1997 o embargo ropné a zbrojní. Z vlastní iniciativy naopak přistoupila k rozšíření sankcí o přerušení vojenské spolupráce a cestovní omezení v roce 1993 vůči Nigérii (Arts 2000). Zároveň EU může na porušení lidských práv reagovat pouze tradičními sankčními mechanismy, bez využití opatření v oblasti rozvojové spolupráce.

Přes širokou škálu možností, kterými EU v reakci na porušování lidských práv disponuje, i přes poměrně vysokou četnost jejich využití, jsou však její postupy poměrně často kritizovány jako nekonzistentní, a to i po odstranění základních omezení vyplývajících v minulosti z reality studené války. Poukazuje se např. na to, že Společenství nereagovalo sankčními opatřeními na zrušení voleb v Alžírsku v lednu roku 1992 nebo že do již zmiňovaných sankcí vůči Nigérii nezahrnula ropný bojkot. Neuralgický bod sankční politiky související s lidskými právy pak od počátku 90. let 20. století až do současnosti představuje postup vůči Číně.

Závěr

Sankční politika EU se jako autonomní nástroj společné zahraniční politiky etablovala až v 90. letech 20. století. Používá širokou škálu sankčních mechanismů: zbrojní embargo, ekonomické sankce, diplomatické sankce atd. Ekonomické sankce jsou používány především jako alternativa vojenských zásahů a současně jako projev tlaku na přítomnost etických prvků v zahraniční politice (Hill 2003: 149). Častým motivem jejich užití v současnosti je nátlak aktéra na dodržování lidských práv subjektem, vůči němuž jsou namířeny.

Literatura:

- [1] Arts, K.: *Integrating Human Rights into Development Cooperation: The Case of Lomé Convention*. The Hague: Cluwer Law International, 2000
- [2] Baehr, P.: *Trials and Errors: The Netherlands and Human Rights*. In: Baehr, P. R. – Castermans-Holleman, M.: *The role of Human Rights in Foreign Policy*, London: Palgrave Macmillan, 2001
- [3] Boadle A.: *EU Commissioner wants Cuba sanctions abolished*, 9.3.2008 Reuters (online) <http://www.reuters.com/article/latestCrisis/idUSN09392640> [4.4.2008]
- [4] *Basic Principles on the Use of Restrictive Measures (Sanctions) 2004*. Council doc. 10198/1/04
- [5] *Guidelines on implementation and evaluation of restrictive measures (sanctions) in the framework of the EU Common Foreign and security Policy 2005*. Council doc. 15114/05
- [6] Hill, Ch: *The Changing Politics of Foreign Policy*, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2003, 376 stran, ISBN 0-333-75423-9.
- [7] Happold, M.: *Fourteen against One. The EU Member States' Response to Freedom Party Participation in the Austrian Government*. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 49, No. 4 (Oct., 2000), s. 953 – 963. Dostupné z: <http://links.jstor.org/sici=?sici=0020-5893%28200010%2949%3A4%3C953%3AFAOTEM%E2.0.CO%3B2-G> [7.11.07]
- [8] Kol. autorů: *U.S. and E.U. economic sanctions and export controls*, New York, Berlin: Freshfields Bruckhaus Deringer, 2007, 71 stran
- [9] Kreutz J.: *Hard Measures by a Soft Power? Sanctions Policy of the European Union*, Bonn: Bonn International Center for Conversion, 2005, Paper 45, 50 stran.
- [10] Mašková M.: *Evropská unie ruší podmíněně sankce proti Kubě*, 1.2.2005 BBC Czech.com online): http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2005/02/050201_cuba_pckg.shtml [8.4.2008]
- [11] Ménendez, A. J.: *Exporting rights: The Charter of Fundamental Rights, membership and foreign policy of the European Union*. ARENA working papers, no. 18/2002. Dostupné z: http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2002/papers/wp02_18.htm#_ftnref37
- [12] *Monitoring and evaluation of restrictive measures (sanctions) in the framework of CFSP – Establishment of a „Sanctions“ formation of the Foreign Relations Counsellors Working party (RELEX/Sanctions) 2004*. Council doc. 5603/04
- [13] *Restrictive Measures: EU Best Practices for the effective implementation of restrictive measures 2006*. Council doc. 10533/06
- [14] *Restrictive Measures (Sanctions) in the framework of the CFSP*. Dostupné z: www.abgs.fov.tr/tarama/tarama_files/31/SC31EXP_Restrictive%20measures.pdf [29.1.08]
- [15] *Sanctions or restrictive measures in force (measures adopted in the framework of the CFSP)*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/measures.htm [29.1.08]
- [16] *Sankce (společná zahraniční a bezpečnostní politika)*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/index_cs_2006.pdf [29.1.08]
- [17] Smith, K. E.: *The EU, human rights and relations with third countries: „foreign policy“ with an ethical dimension*. In: Smith, Karen E. – Light Margot: *Ethics and Foreign policy*, Cambridge: Cambridge University Press, 2001

[18] Williams, A.: *EU Human Rights Policies, A Study in Irony*. Oxford: Oxford University Press, 2005

Kontaktní údaje na autorky – email:

drulakr@vse.cz, kalova@vse.cz, zemanova@vse.cz